

УДК 821.161.2"18/19"-36.09 І.Франко

"ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ НАРОДНІ ПРИПОВІДКИ" ІВАНА ФРАНКА: ПАРЕМІОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ

Святослав ПИЛИПЧУК

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра української фольклористики імені академіка Філарета Колесси,
бул. Університетська, 1/345, 79602 Львів, Україна,
тел.: (+38032) 296 47 20, e-mail: folklore@franko.lviv.ua*

З'ясовано внесок І.Франка у розвиток української та європейської пареміографії, зокрема відзначено успішне застосування опорно-гаслової класифікаційної системи у збірнику "Галицько-руські народні приповідки", проаналізовано низку принципів (збереження мовних особливостей, точна паспортизація ("географічне умісцєвлення"), пояснення текстів, компаративний аналіз, розширення варіантних гнізд), що сформували чітку методологію аналізу паремій.

Ключові слова: пареміографія, паремія, прислів'я, приказка, класифікаційна система, опорне слово, методологічний принцип, компаративний аналіз, паспортизація, варіантне гніздо.

Під час роботи над фундаментальним тритомним корпусом "Галицько-руські народні приповідки" Іван Франко, окрім основних теоретичних питань, вирішував важливі практичні проблеми, пов'язані зі збиранням, систематизацією та виданням паремійних текстів, що загалом входять у компетенцію пареміографії. Чітко продумавши схему опрацювання зібраного матеріалу, що враховувала найновітніші тогочасні досягнення українських та зарубіжних пареміографів, дослідник консеквентно втілював її у життя, створивши один із найкращих взірців наукового видання прислів'їв і приказок.

Українська пареміографічна традиція дофранкового періоду була представлена низкою непересічних пам'яток, які відповідали провідним галузевим тенденціям і за рівнем виконання не поступалися світовим аналогам. Збірники Миколи Закревського, М.Номиса (Матвія Симонова), Павла Чубинського свідчать про беззаперечний поступ українських дослідників у сфері збирання, систематизації та видання скарбів народного мудрослів'я.

Поступ української пареміографії відбувався у контексті загальноєвропейської фольклористичної науки, яка у другій половині XIX ст. поповнилася низкою ґрунтовних збірників: у Німеччині побачило світ п'ятитомне видання Карла Фрідріха Вільгельма Вандера "Deutsches Sprichwörter Lexikon" (1867-1880), у Польщі – "Księga przysłów, przurpowieści i wyrażen przysłowiowych polskich" (1889-1894) Самуеля Адальберга, у Словаччині збірка "Slovenská přísloví, pořekadla a úsloví" (1897) Адольфа Петра Затурецького, у Росії – "Пословицы русского народа" (1862) Володимира Даля, у Чехії – "Mudrosloví národu slovanského ve příslovích" (1893) Франтішека Челаковського, у Болгарії – "Български притчи или пословици и характерни думи" (1890-1897) Петко Рачева Славейкова та ін. У цих збірниках, різних за обсягом охопленого

матеріалу, структурою, формою та способом упорядкування, окреслились й утвердились основні пареміографічні принципи, що й до сьогодні залишаються актуальними.

Першочерговим пареміографічним завданням для І.Франка, як і для більшості пареміографів того часу, став вибір класифікаційної системи. На початку ХХ ст. було чітко сформовано три системи: 1) *алфавітна*; 2) *тематична*; 3) *опорно-гаслова* (опорно-гніздова або опорно-стрижнева) так звана система "Вандера – Франка – Адальберга".

Алфавітну систему використовували у початковий період розвитку української пареміографії (Климентій Зіновійв, Олексій Павловський, Йосиф Левицький) і активно нею послуговувались аж до середини ХІХ ст. (Василь Смирницький, Григорій Ількевич, Олександр Шишацький-Ілліч). Згідно з її нормами, впорядкування матеріалу відбувалося за першою літерою початкового слова у паремії. "Перевагою цієї системи були простота і зручність у користуванні, недоліком – те, що часто одні і ті ж прислів'я залежно від зміни першої букви або порядку слів потрапляли в різні місця книги, отже, порушувався семантичний ряд паремій" [14, с. 27]. Упорядкування за алфавітом призводило до втрати семантичних зв'язків між текстами, ускладнювало їх систематичне наукове опрацювання, адже базувалося на механічному розподілі зібраного матеріалу. Випадковість розміщення та семантична неспорідненість текстів, поєднаних штучною алфавітною системою, звужували перспективи їх аналізу. Особливо виразно обмеженість зазначеної класифікації виявлялася у процесі упорядкування і роботи над ґрунтовними збірниками загального типу.

Тематична класифікаційна система, що прийшла на зміну алфавітній, набула широкої популярності у середині ХІХ ст. Вона базувалась на розподілі зразків за відповідними тематичними групами. Розрахована на опрацювання значної кількості матеріалу тематична класифікація передбачала презентацію національного паремійного фонду як цілісної системи, виявляла спрямованість на об'єднання семантично споріднених зразків у межах певних рубрик, цілісний аналіз яких дає змогу "зробити яке-небудь зведення й висновок, загальний підсумок про духовні й моральні особливості народу, про його життєві стосунки як вони виявилися в прислів'ях і приказках..." [7, с. 15]. За принципами тематичного розподілу, враховуючи його переваги, було виконано перші збірники національного типу ("Mudrosloví národu slovanského v příslóvích" Ф.Челаковського, "Пословицы русского народа" В.Даля, "Українські приказки, прислів'я і таке інше" М.Номиса). Український пареміолог М.Номис у своїй праці виокремив двадцять тематичних рубрик, у яких висвітлено найрізноманітніші сторони життя нашого народу.

Зазначена класифікація, що, за словами Юрія Шевельова, відображає романтичний підхід до розуміння паремійного матеріалу, в основі має семантичний аналіз текстів, а, отже, "завжди досить умовна, приблизна, ніколи не може хоч скільки-небудь вичерпати багатоманітності значень і конкретних застосувань окремих прислів'їв" [16, с. 17]. Складна специфіка жанру, зокрема полісемантизм багатьох текстів, суб'єктивізує, робить антинауковим будь-який тематичний розподіл паремій. Тематична система спрямована на конкретизовану рубрикацію паремійного корпусу, що призводить до певного ігнорування багатозначності як специфічної риси жанру, суттєвого звуження актуалізаційних можливостей зразків. Систематизуючи недоліки тематичного упорядкування, Г.Пермяков зупинився на трьох найважливіших: "По-перше, більшість приказкових висловів... вживається в переносному смислі, тобто відзначається багатотемністю і не може бути втиснута в межі однієї вузької теми. По-друге, всі предметно-тематичні класи, запропоновані пареміологами, взаємно перехреснюються і тому не дають (і не можуть дати) однозначного рішення... По-третє, сам розподіл на

тематичні групи дуже довільний і кожен дослідник і укладач збірника робить його по-своєму" [15, с. 9]. Микола Дмитренко, підтримуючи загальну негативну оцінку аналізованої системи, акцентував увагу на тому, що жанр паремій "...чинить значний опір тематичній систематизації в міру своєї глибинно різноманітної семантики, постійного переосмислення і багатющої асоціативності" [8, с. 202].

Опорно-гаслова система, що виникла на противагу тематичній, увійшла у науковий обіг у другій половині XIX ст. Вперше її використав К.Ф.В.Вандер у виданні п'яти-томного корпусу німецьких паремій "Deutsches Sprichwörter Lexikon" (1867-1880), а продовжив, дещо спростивши і удосконаливши, С.Адальберг у виданні "Księga przysłów polskich" (1889-1894). І.Франко ґрунтовно обсервував обидва збірники, зосередивши основну увагу на вивченні та характеристиці нової для тогочасної пареміографії опорно-гаслової системи, яка, за словами ученого, передбачала зведення низки текстів "...під титулом того слова, що в них найважливіше або характеристичне, чи то буде іменник, прикметник, дієслово, чи яка інша часть мови, без огляду на те, чи те слово стоїть на початку, чи в середині, чи на кінці приповідки, і ті групи порядкуєть ся по їх титуликах (темах, по нім. Stichwort) поазбучно" [22, с. XVIII]. Дослідник спостеріг і відзначив подвійну користь упорядкування матеріалу за опорними словами, адже такий спосіб "раз що запобігає мішанню матеріалів неналежних до себе, запирає ворота довільности, не дозволяючи порядкувати після понять, які ніби то висловлені в приказках, а змушує держати ся слів, які є в їх тексті, запобігає підсуваню якихось власних чи догматичних чи філософічних поглядів там, де їх може й зовсім не бути, а по друге; подає дослідникови, лінгвістови, етнографови матеріал упорядкований привичним йому лексиконовим способом і зведений уже в групи знов таки не самовільно, а після найпевнішого можливого критерія – самого тексту приповідок" [22, с. XVIII].

Чітко з'ясувавши для себе низку переваг апробованої у збірниках К.Ф.В.Вандера та С.Адальберга класифікаційної системи, а також виявивши низку суттєвих недоліків тематичного принципу (суб'єктивне виокремлення тематичних груп, неврахування реального змісту образних паремій та ін.), І.Франко вперше на українському ґрунті використав систематичний розподіл паремій за опорними словами. За прикладом своїх європейських попередників український дослідник виділив у кожному зразкові слово з найбільшим смисловим навантаженням (опорне слово або гасло), яке виступало спільним елементом для низки текстів, що об'єднувалися у рубрику. У рубриці вчений розмістив зразки за абеткою, що додало зручності в опрацюванні одногаслових паремійних одиниць і їх численних варіантів. Характеризуючи працю І.Франка, Ю.Шевельов слушно наголосив, що вона як результат роботи науковця-позитивіста є "передусім довідкова, для вченого дослідника" [25, с. 57]. Зазначимо, що одним із головних критеріїв такої оцінки став аналіз класифікаційної системи, яка у Франковому виданні спрямована на максимально спрощений пошук зразків і одночасне збереження єдності семантичних полів.

І.Франко доповнив опорно-гаслову систему низкою додаткових компонентів, сукупне використання яких позитивно вплинуло на остаточне формування простого і зручного у користуванні збірника. Одним із таких доповнень стало впровадження наскрізної та потематичної нумерації зразків. Наскрізна нумерація вказує на загальну кількість інваріантних текстів, яких у виданні 31 091, а потематична числить зразки, об'єднані під певним гаслом (наприклад, у рубриці "Бог" їх 385, "Голова" – 341, "Гроші, Грив" – 180, "Дати" – 238, "Дорога" – 164, "Дідько" – 240 і т. д.). Сам дослід-

ник висловив сподіванку, що ця так звана "подвійна бухгалтерія"... покажеться практичною і здобуде собі признане" [22, с. XVII].

Безперечно, жодна із класифікаційних систем не є універсальною, у кожній можна виокремити низку суттєвих недоліків. Проблеми опорно-гаслової виявляються під час опрацювання багатокомпонентних зразків, у яких потенційно наявні декілька центральних лексем, що здатні виконувати функцію опорного слова. Зрештою, долаючи "опір матеріалу", пареміографи встановили чіткі критерії виокремлення головного слова, згідно з якими "у прислів'ях, що мають два або й більше опорних слів, провідним є те слово, на яке припадає основний логічний наголос, а при труднощах у його визначенні надається перевага першому з них за місцем розташування у паремійній одиниці" [13, с. 6]. Докладний аналіз принципів виокремлення стрижневого слова у збірнику "Галицько-руські народні приповідки" дає змогу констатувати, що саме цими критеріями послуговувався І.Франко. Наприклад, у тексті "*Сивий сокіл, сиві його очі; не буде з того газди, хто ходит по ночі*" [2, с. 495], що має два опорних слова "сокіл" і "газда", як головне дослідник виокремлює "газда", оскільки воно утворює центральний, логічно наголошений образ приповідки, в якому зосереджено його основний ядерний семантичний заряд. За умови співмірності опорних слів, що у двокомпонентних пареміях, зважаючи на їх семантичний і логічний паралелізм, трапляється нерідко, ("*Добре говорить, а злоє творит*" [3, с. 7], "*Нема дров по грабину, а городовини по огірки*" [3, с. 51]) І.Франко, як цього вимагають норми сучасної пареміографії, під час розподілу віддавав перевагу першому. Важливо, що у процесі виокремлення опорних слів та загального розміщення матеріалу науковець враховував подвійну сутність паремій, а саме наявність у них прямого та переносного смислових пластів. Головним і визначальним у тексті вчений визнавав переносне (образне) значення, яке у більшості зразків розвинулося внаслідок розширення діапазону використання, частого відтворювання, неодноразового переосмислення. Здатність паремій набувати переносного значення, на думку дослідника, є однією з головних ознак жанру, що сприяє його активному побутуванню, максимально розширюючи функціональну спроможність і семантичний потенціал кожного зразка, відкриваючи нові горизонти для реалізації певних прагматичних цілей.

Послідовники І.Франка на ниві пареміографії удосконалили опорно-гніздову систему, доповнивши її тематичною циклізацією, що передбачає об'єднання низки споріднених рубрик у межах певної теми (Михайло Пазяк, наприклад, виокремив такі цикли: "Природа. Її явища", "Час, пори року, місяці, дні тижня", "Хліборобство, садівництво, рослини", "Домашнє господарство, речі побуту", "Тварини, птахи, звірі", "Транспорт, ремесла, професії" тощо; Олександр Жигульов – "Промисловість і ремесло", "Сільське господарство", "Праця", "Сім'я і шлюб", "Здоров'я і хвороби", "Їжа" та ін.). Однак опорно-гаслова класифікація, незважаючи на цілий комплекс важливих раціональних доповнень, уже не задовольняє вимог сучасної науки і на зміну їй впроваджуються історико-тематична (Михайло Пазяк, Наталія Шумада, Марія Ліджвой, Вікторія Бобкова), комбінована (Олександр Жигульов), структурно-семіотична (за семантичними парами та відповідними структурами) (Григорій Пермяков, Мааті Куусі) класифікації. Дослідження сучасних пареміографів спрямовані на вироблення універсальної міжнародної класифікаційної системи, яка б враховувала найтонші нюанси жанрової сутності (поліваріантність, багатозначність, структурну неоднорідність і т. д.).

У комплексі пареміографічних проблем важливим є вироблення чіткої методології опрацювання матеріалу. Методологічна система Франкової праці сформувалась

унаслідок генерування, узагальнення та переосмислення низки актуальних і ефективних принципів, апробованих у найгрунтовніших європейських виданнях. Унікаючи їх механічного перенесення на український ґрунт, учений створив оригінальну схему дослідження паремій, головним критерієм якої стало врахування складної внутрішньої природи жанру. І.Франко точно окреслив найвагоміші атрибути пареміографічної студії високого наукового рівня, запропонувавши п'ять основних методологічних принципів, які здатні забезпечити цей рівень: збереження мовних особливостей, точна паспортизація ("географічне умісцевлення"), пояснення текстів, компаративний аналіз, розширення варіантних гнізд [23, с. I-II].

Зазначена схема дала змогу дослідникові провадити планомірний науковий аналіз паремійного матеріалу; робити достовірні висновки про особливості побутування, мовну специфіку, національний характер цих "дрібних творів", розв'язуючи семантичну невизначеність окремих зразків шляхом розбору їх актуалізаційного контексту, або наведення іноземних паралелей; здійснювати інші, не менш вагомні, узагальнення. Для багатьох поколінь пареміографів Франкова методологія опрацювання жанрового репертуару залишається відправною точкою у напрямі його комплексного, всестороннього вивчення.

Одним із головних принципів І.Франка як збирача і записувача паремійного матеріалу було максимальне збереження мовних особливостей зразків. Пареміолог чітко усвідомлював, що автентичність паремій має значну наукову цінність, оскільки дає багатий ґрунт для характеристики регіональної (діалектної) мовної специфіки різних рівнів – синтаксичного, лексичного, морфемного, фонетичного. Саме тому текстами паремій зі збірника "Галицько-руські народні приповідки", що найкраще засвідчують систематичне збереження оригінального живого народного слова, і до сьогодні активно послуговуються лінгвісти-діалектологи, використовуючи як високоякісний ілюстративний матеріал на підтвердження відповідних діалектних норм.

І.Франко як теоретик і практик "у справі збирання фольклорного матеріалу" неодноразово відзначав, що правильний запис зразків усної словесності за принципом "пиши як чуєш" є загальнообов'язковою вимогою фіксації якісного народознавчого продукту. Дослідник наголошував, що "діалектні властивості говору належно усюди заховувати, а не зміняти їх на літературні" [18, с. 451]. Свідома мовна уніфікація фольклорного матеріалу неприйнятна, адже вона нівелює місцевий колорит тексту, руйнує ореол безпосередності вислову, зменшує естетичну вартість, а відтак призводить до втрати його наукової цінності. Негативні наслідки такої уніфікації І.Франко обґрунтовано виокремлював. Зокрема у віденському виданні "Галицькі приповідки і загадки" Г.Лькевича він помітив, що "всі приповідки мають українські, м'яккі закінчення: ходить, робить" [22, с. XI], які не властиві для галицьких діалектів, а, отже, не надаються до повноцінного лінгвістичного обсервування.

Збереження мовної автентичності у фольклорних текстах для І.Франка мало принципово важливе значення. На початку ХХ ст., коли по-новому постала проблема формування української літературної мови, саме фольклор ("народна мова"), за переконанням науковця, мав стати одним із основних джерел її вироблення та поповнення. Активно фіксуючи і використовуючи багатогранність і "незакаламучену" чистоту мовного скарбу народу, синтезуючи його діалектні риси "в одну органічну цілість", дослідник намагався утвердити і збагатити загальнонаціональну літературну мову, унормувати її, заповнити численні прогалини. "Кожна літературна мова доти жива і здібна до життя..., – пише учений, – доки має тенденцію збагачуватися чимраз новими елементами з питомого народного життя і з відмін та діалектів народного говору"

[21, с. 207]. У цьому аспекті Франків збірник галицьких приповідок, у якому навіть у якості ключових слів подано широку гаму діалектизмів (*бомкати, ворохобити, впеліститися, впилити, гайнувати, глітно, головник, гранка, гуздратися, галамагати, дебелисти, догурити, дриголіти, дрисливий, завкридно, загуритися, залудити, заскаритися, здруцкати, каланити, канькати, капарити, кібзувати, конопадити, спаношіти, спазолитися, сустрінь, ськати, телепати* та ін.), а також представлено у всій життєдайній красі чистоту, ясність і зрозумілість народної мови, суттєво вирізняється на тлі попередніх здобутків науковця. Праця за задумом ученого мала стати не тільки величезним зібранням паремійного матеріалу, а й повноцінним джерелом оновлення та збагачення літературної мови. Пояснюючи функціональну активність діалектів їх позитивним впливом на літературну мову, І.Франко зазначав, що діалект має право на життя доти, "доки спільна літературна мова не вироблена" [21, с. 207]. З остаточним її становленням відбувається поступове звуження діалектного фону, діалектизм використовується лише з певною художньо-стилістичною метою як засіб мовної індивідуалізації та більшого увиразнення мовлення. Відтак, після утвердження норм літературної мови необґрунтовано часте звернення до діалектної лексики, відверте зловживання нею, на думку науковця, може призвести до перетворення її "в жаргон якоїсь спеціальної купи людей" [21, с. 207]. Відображення багатства народної мови для І.Франка було одночасно і необхідною науковою вимогою ґрунтового дослідника, і творчим пошуком митця, який розглядав словесний скарб народу як дієвий і ефективний базис у процесі утвердження й уніфікації єдиної української літературної мови, відчував у народному мовленні, приповідковому насамперед, неповторну й оригінальну "естетику нестертого слова".

Критерієм встановлення автентичності фольклорного тексту, визначення географії його поширення є паспортизація. Принцип паспортизації, у Франковій термінології принцип "географічного умісцєвлення", в українській науці було застосовано вже у перших публікаціях фольклорного матеріалу. Зокрема, Михайло Максимович у своєму збірнику "Малороссийские песни, изданные М.Максимовичем" (1827) послідовно паспортизував тексти, відзначивши важливість цього компонента для подальших фольклористичних студій. З часом аналізований принцип, дещо вдосконалений, утвердився у методології записування творів усної словесності, став її невід'ємним атрибутом.

"Умісцєвлення" паремійних одиниць передбачає не тільки констатацію факту побутування певного прислів'я, приказки чи порівняння у зазначеній місцевості, а й дає змогу диференціювати тексти на національні та локальні, розкриває широке поле для наукових пошуків діалектологів, істориків мови та інших гуманітаріїв. Доцільність паспортизації наочно підтверджує діахронний аналіз паремій, висновки якого презентують комплекс історичних змін у межах певного зразка чи усього паремійного фонду певного регіону, місцевості, села.

Обґрунтовуючи необхідність систематичного застосування згаданого принципу щодо паремій, І.Франко писав, що "важне значіне мають географічні ремарки при приповідках записаних діялектом; вони дуже часто дозволяють сконтролювати вірність самого запису" [22, с. XI]. Самому ж упорядникові більш як тридцятитисячного приповідкового корпусу довелося докласти чимало зусиль для систематичної паспортизації усіх зразків, оскільки він оперував не лише власними записами, а й матеріалами численних кореспондентів (Володимир Гнатюк, Тимотей Бордуляк, Михайло Павлик, Василь Щурат, Осип Маковей, Михайло Зубрицький, Михайло Мочульський, Олекса Іванчук, Омелян Булка, Василь Деркач, Микола Михалевич та ін.), які не завжди

застосовували комплекс запропонованих наукових вимог щодо фіксації приповідок, а також опрацьовував непаспортизовані тексти із рукописних збірників, місцевість постановня яких доводилось встановлювати шляхом прискіпливого текстологічного аналізу. Своєрідним доповненням до "географічного умісцевлення" текстів у збірнику виступив точний перелік усіх населених пунктів, у яких вони були записані, а це, за підрахунками самого дослідника, 178 місцевостей Галичини, що "репрезентують майже всі повіти заселені Русинами" [22, с. XI].

У методологічній схемі упорядкування збірника "Галицько-руських народних приповідок" чільне місце займає новаторський принцип послідовного пояснення змісту паремійних одиниць. Висвітлення точної семантики паремії, яке російський дослідник В. Даль називав "окремою і важливою працею" [7, с. 8], є своєрідною мікростудією, що потребує глибокого проникнення в "організм" тексту, і передбачає обов'язкове врахування актуалізаційного моменту, позамовної реальності. Тлумачення завжди спрямовані на розкриття закладеного у приповідкових формулах глибокого семантичного потенціалу. Якщо втрачається семантична прозорість паремії і кожна наступна актуалізація не є свідомою, осмисленою, відбувається її поступовий перехід у пасив фольклорного фонду. Такі зразки у структурі поетапного розвитку жанру переходять на останній рівень – стадію "спогадів про жанр". І. Франко, помітивши цю властивість на прикладі деяких текстів, відзначив прикметну для жанру рису: "приповідка як монета: поки в обігу, кождий знає її ціну, а вийде з обігу, то й робить ся нераз просто загадкою, особливо коли вона оперта на якийсь грі слів або являеть ся ремінісценцією якоїсь мандрівної анекдоти або якогось місцевого, давно забутого факту" [22, с. XIX].

Ідея розкриття змісту паремій в українській пареміографії виникла давно. Попередники І. Франка (М. Закревський, М. Номис, П. Чубинський та ін.) у своїх виданнях до окремих зразків спорадично додавали ремарки, в яких лаконічно розкривали їх значення. Наприклад, М. Закревський у своєму збірнику "Малоросійские пословицы, поговорки и загадки, и галицкие приповедки" частково застосував елементарну схему пояснень: "*Убрати в шори*" – сиріч, обдурити; "*У перуці родився*" – щасливий. Дещо ускладнив цю схему М. Номис: "*Нехай Бог боронить від скаженої миші*" – Поглумка над тим, хто лякає, що зробить те та те [№ 3486], "*Що один, то один, а що два, то два: два завше не один*" – Казав жид, надівши ярмолок собі на коліно – побачив пенька біля дороги і думав, що розбійник... [№ 4358] та ін. Повніші і систематичніші спроби пояснення зразків з'являлися у студіях європейських пареміографів (К. Ф. В. Вандер, С. Адальберг, П. Славейков), проте вони також відзначалися певною непослідовністю, обмеженістю (пояснювальні коментарі додавались не до всіх паремій).

Студія І. Франка у цьому аспекті позитивно вирізняється на загальному тлі, адже український дослідник, скориставшись порадою Петербурзької Академії Наук, яку було висловлено білоруському збирачеві прислів'їв і приказок Іванові Носовичу, створив пареміографічний збірник тлумачного типу, в якому систематично і фахово розкрив семантику кожного (за незначними винятками) зразка. Упорядник, враховуючи семантичну невизначеність деяких паремій, намагався подавати пояснення "черпані із уст народу", проте частково змушений був відійти від запланованої схеми, позаяк користувався матеріалами й таких збирачів, які "рідко коли звертали увагу" [20, с. 327] на встановлення значеннєвої виразності тексту. Лише завдяки цілеспрямованому пошуку необхідної інформації про змістове наповнення "затемнених" текстів (зіставлення, генеалогічний аналіз, вивчення актуалізаційного аспекту тощо) І. Франкові вдалося скоротити до мінімуму прогалини у системі пояснень. Високо оцінюючи чіткість се-

мантичних трактувань у "Галицько-руських народних приповідках", сучасна дослідниця Лариса Скрипник наголосила, що Франків збірник "з повним правом можна вважати першим тлумачним фразеологічним словником української мови" [17, с. 239].

Успішне застосування принципу пояснення паремій стало не тільки важливим пареміографічним здобутком І.Франка, а й цінним доповненням до пареміологічного доробку дослідника. Науковець особисто відмітив його теоретичну вагомість, зазначивши, що "при сих поясненнях являється можливість торкнутися багатьох народних звичаїв, вірувань, поведінок, діалектичних окремішностей та інших етнологічних та мовних явищ, які попадають під руки збирачеві і можуть мати немале значіння для всякого майбутнього дослідника" [22, с. XIX]. Сьогодні цінність поданих у пояснювальних ремарках етнографічних, лінгвістичних та історичних відомостей важко переоцінити, адже в них цілісно і об'ємно презентовано життя галицького українця кінця XIX – початку XX ст., з них дізнаємося про особливості національної кухні ("*Гарбуз без пшона і без молока то лише свині люблять*" – Звичайна приправа гарбуза: його варять, колотять, засипають пшоном і заливають молоком і так знов варять [2, с. 321]), про одяг ("*Коли-с не газда, не вбирай сі в кожух*" – Кожух з великим на плечі виверненим ковніром вважається не лише практичною, але й почесною одією статочного господаря. Бідоласі, голодранцєви ні відки роздобути такої одєжі [2, с. 494]), селянський агрокалендар ("*Як на Знесіне цвєт, то на Петра хлїб*" – Господарська приказка. Цвєт розумієть ся: збіже цвите [2, с. 252]), історичні події ("*Голо, як би Татари перейшли*" – Пам'ять про грабівницькі походи Татар живе ще досить ясно в тямці нашого народа [2, с. 381]), сприйняття українцями інших націй ("*Відважний як Жид в танци*" – Жиди в опінії народа не визначають ся відвагою, а до танцю відваги не потрібно... [2, с. 204]), релікти давніх вірувань ("*Бодай ті сила божа поразила!*" – Прокляте; "сила божа" уявляє ся тут очевидно як перун [1, с. 99]), реалії з побуту селян ("*Добре з ватров і в Петрівку*" – Ватра – огонь. Вартість огню відчувають особливо в горах, де приходиться ся від оселі до оселі переходити нераз далекі простори. Гірняки (Гуцули, Бойки) в дорозі, де лише сядуть спочивати, зараз розкладають огонь, а Гуцули звичайно провадять із собою "шкапе", а на ньому в "терху" котелик і кукурузяну муку, з якої тут же й варять кулешу [1, с. 141]) та інші аспекти. Франкові коментарі містять також інформацію наукового характеру. У них дослідник вказує на зв'язок паремій з іншими жанрами ("*На селі дохтор піч, а свиня астроном*" – Приказка основана на анекдоті про астронома, що ночуючи у мужика бачив, як той лічить ся лягаючи животом на горячу піч, а вивіщувавши з зір, що в ночі буде гарна погода, велів постелити собі на дворі, хоч мужик остерігав його, що "мої свині ворожать дощ", і справді дощ застукав його [3, с. 25]), виявляє деякі аспекти розвитку української мови ("*Вік см звікував, а в такі кавзі не бував*" – ...Кавза – останок давньої латинсько-польської правничої термінології. лат. causa, знач., судова справа, тут загальніше: погана справа, лиха пригода [2, с. 216]), аналізує регіональні діалектні мовні особливості ("*Не пий з Власом, бо покимиш пласом*" – "Покимиш" гуц. діалект, зам. потямиш в знач., дістанеш, обірвеш, обахмориш. "Пласом" – обухом від топірця [2, с. 232]), розглядає чужомовні впливи ("*То ще дурна Гапа*" – Гапа – Агафія, Гапка. Ім'я Гапа зійшло на синонім дурної жінки мабуть під впливом польського гар – дурень [2, с. 315]) тощо. Лаконізм, чіткість викладу, точність, глибока інформативність та прискіпливість у ремарках – результат багаторічної праці проникливого фольклориста, який, завдяки своєму глибокому науковому досвіду та всеохопному баченню фольклору як цілісної, взаємопов'язаної системи, зумів висвітлити невичерпний внутрішній потенціал, що криється в українських прислів'ях і приказках.

Порівняльний аналіз українського паремійного матеріалу з прислів'ями та приказками інших народів (як дізнаємося із листування І.Франка та Михайла Драгоманова) зацікавив упорядника корпусу "галицько-руських" приповідок ще задовго до початку роботи над збірником. Ідея зіставно-порівняльного вивчення зразків народної мудрості розвинулась у середовищі компаративістів, проте навіть найсміливіші з них не наважувались ґрунтовно простудіювати паремійний матеріал (зважаючи на складність аналізу і невичерпний обсяг роботи) у зазначеному напрямі. М.Драгоманов, зокрема, в одному з листів до І.Франка зізнавався, що намагався охарактеризувати на основі порівняння паремії різних народів, але "з переляку перед великою працею кинув зацікавитись ними", водночас додав, що "хіба хто вже дуже, дуже вчений візьметься" [10, с. 62] до цієї справи. І.Франка, однак, не знітили скептичні зауваження М.Драгоманова та інших науковців, а, навпаки, додали охоти до "систематичного і порівнюючого видання приповідок..., щоб показати, який % є українських оригінальних, а кільки взято від велико- і білорусів та поляків, а кільки знов навідворіть..." [19, с. 383-384]. Поставивши перед собою таке надскладне завдання, що вимагало "роботи на довший час", учений взявся за опрацювання найвідоміших національних збірників прислів'їв та приказок. Аналізуючи кожне нове видання, І.Франко провадив скрупульозне "відстежування" паралелей до українських паремій. Звичайно, дослідникові важко було повністю залучити до порівняння усе зібране в них багатство. Наприклад, про труднощі у розборі матеріалу зі збірника К.Вандера дослідник писав у листі до М.Драгоманова від 5 квітня 1892 р: "Отсе перед кількома днями через силу одержав Вандера "Sprichwörter Lexicon", п'ять величезних томів, кожний містить коло 60 000 приповідок. Визичили мені його з Загреба з умовою – звернути за 4 тижні. Хотячи докладно прочитати цілий лексикон, а не осліпнути, треба хоч рік часу. Я почав було читати і винотовувати форсовно, і після другого разу очі так розболілися, що мусив покинути думку – порівняти весь матеріал" [20, с. 327]. Проте, незважаючи на цілу низку проблем, компаративний аспект у збірнику І.Франка представлено на високому рівні.

Першу спробу виявити декілька німецьких паралелей до українських приповідок (головно з переносним значенням) зробив у рукописному варіанті свого збірника Г.Лькевич. На жаль, видавці цей важливий елемент дослідження залишили поза увагою. Більше пощастило М.Закревському, у збірнику якого без жодних купюр було подано цілу низку українських прислів'їв і приказок з їх слов'янськими (польськими, чеськими та ін.) відповідниками. Важливим здобутком української порівняльної пареміології стали праці Івана Тимошенка "Византийские пословицы славянские паралели к ним" і "Литературные первоисточники и прототипы трехсот русских пословиц и поговорок", які були спрямовані на виявлення грецьких та римських паралелей до українських текстів.

У другій половині XIX ст. у європейській пареміографії зіставно-порівняльний принцип почали активно застосовувати у багатьох виданнях. Найпомітнішим дослідженням подібного характеру став збірник К.Ф.Вандера "Deutsches Sprichwörter Lexikon", в якому "обік німецьких надруковано масу аналогічних приповідок французьких, італійських, шведських, данських, чеських, польських, хорватських та мадярських у оригіналах, російських та орієнтальних у перекладах" [22, с. XX]. Успішно продовжив традицію порівняльного аналізу паремій І.Франко. Дослідник, акумулюючи досягнення європейських пареміографів і пристосовуючи їх до аналізу українського матеріалу, провадив глибоке компаративне вивчення "величезної приповідкової літератури різних народів", увів до наукових студій багатий національний паремійний

контингент, виокремив у ньому домінуючий автохтонний елемент, а також переконливо довів існування чималого інтернаціонального пласту. Пріоритетним для І.Франка було все ж вивчення оригінального національного сегмента у паремійному фонді, який, за слушним зауваженням дослідника, особливо цінний, адже "вводить нас у дух язика, в психологію народу, показує *in flagranti* процес творення місцевої та історичної традиції, вірувань, поведінок, жартів та ущипливих вигадок..." [22, с. XIX]. Свого часу Г.Лькевич також небезпідставно (на основі проведених українсько-німецьких паралелей) відзначив важливість глибокого студіювання "приповідкової мудрості" як ключа до пізнання "точного образу народу".

Зважаючи на характер порівняльної студії, що вимагав залучення якнайбільшої кількості інонаціонального матеріалу, І.Франкові доводилось наполегливо шукати необхідну літературу. Зрештою, йому вдалося знайти і ґрунтовно опрацювати низку збірників прислів'їв і приказок, головно слов'янських народів. Пареміолог сам відзначив, що "...перевів найстаранніше порівняне наших приповідок з польськими (збірки Адальберга та Бжозовского), словацькими (Затурецкого), чеськими (Челяковського), білоруськими (Носовича), староруськими (Сімоні); далеко менше використано російську збірку Даля, литовську Шляйхера, сербо-лужицьку Муки; та головним і найбагатшим жерелом порівнянь служила п'ятитомова збірка Вандера" [22, с. XX]. Рідше для зіставлення І.Франко використовував латинські паремії зі збірника Еразма Роттердамського "Adagia", користуючись франкфуртським виданням 1670 р., а також посилався на грецькі та латинські зразки, проаналізовані у дослідженнях І.Тимошенка.

Компаративний аналіз паремій, так званий зіставно-порівняльний принцип, органічно доповнив загальну методологічну схему опрацювання галицьких приповідок. З його допомогою І.Франко зумів виявити "інтернаціональний, почасти загальнолюдський, а почасти мандрівний характер... часті "сентенцій", а національний інших" [20, с. 327]. Порівняльний компонент у "Галицько-руських народних приповідках", що охоплює семантичний, структурний, функціональний, мовно-культурний рівні, має значну наукову цінність і для сучасних дослідників, оскільки пропонує готовий матеріал, на основі якого можна робити точні й актуальні висновки.

Спробу охарактеризувати специфіку українсько-болгарських паралелей у збірнику І.Франка зробив Микола Малярчук у розвідці "Българските пословици в научната дейност на Иван Франко". Дослідник, аналізуючи 500 болгарських прислів'їв зі збірника "Български притчи или пословици и характерны думы" П.Р.Славейкова, використаних І.Франком для порівняння з українськими відповідниками, зазначив, що "Франко не задовольнявся одним лише встановленням зовнішньої подібності, а шукав глибокий внутрішній смисловий еквівалент між українськими і болгарськими прислів'ями" [11, с. 273]. Серед українсько-болгарських паралелей М.Малярчук виокремив вісім груп паремій, що розрізняються за ступенем семантичної спорідненості (від аналогічних до неточних відповідників).

Подібні студії дають змогу точніше збагнути основні аспекти добору іншомовних паралелей до Франкового збірника приповідок, накреслити дієві схеми проведення зіставлень, використовуючи сучасні науково-методологічні прийоми. Російський пареміолог Г.Пермяков у передмові до своєї ґрунтовної праці "Пословицы и поговорки народов Востока" відзначав, що "в прислів'ю чи приказці з іншої мови можна знайти відповідник для кожного прислів'я чи приказки з іншої мови. Але саме відповідник, а не таке ж прислів'я. У них буде той же смисл, те ж співвідношення об'єктів, але самі ці об'єкти (реалії) будуть іншими" [15, с. 18]. Відтак, пересвідчуємося, що, застосовуючи принцип компаративного аналізу щодо значного пласту паремійного матеріалу,

І.Франко зумів не лише систематизувати міжнародні закони моделювання зразків, а й відобразити національну специфіку жанрової стилістики, передати оригінальну та неповторну "ауру" українського народного "велемудрія".

Систематично застосовуючи принцип максимального розширення варіантних гнізд, що вже частково був використаний у працях попередників – М.Номиса, П.Чубинського, Михайла Комарова, І.Франко зумів повніше відобразити паремійний фонд західноукраїнського регіону. Дослідник намагався практично довести, що широкі варіантні гнізда є цінним науковим матеріалом, синхронний та діахронний аналіз якого дає змогу виявити регіональну специфіку окремих зразків (регіональна варіантність), простежити історичні зміни у структурі тексту (історична варіантність). Важливість фіксації якнайбільшої кількості варіантів для подальшого студіювання підтверджують сучасні пареміологи, зазначаючи, що на їх ґрунті можна також провадити дослідження спрямовані на "з'ясування особливостей народної стилістики, багатства народного мовлення" [14, с. 10].

Варіанти поліваріантних текстів у Франковому збірнику не входять ні до наскрізної, ні до потематичної нумерації і нарівні зі зразками, що не мають варіантної парадигми, становлять мінімальну одиницю відбору. З метою компресії збірника і уникнення зайвих повторень у варіантах подано лише ті частини, що виявляють розбіжність з інваріантним текстом ("*Ніхто не відає, як бідний обідає*" (Колом.) ...*як хто...* (Ільк.) [2, с. 201], "*Хоць не добре танцює, але довго*" (Кол.) ...*файно... міцно* (Дул.) [3, с. 10], "*Зложив сі як божечка*" (Бор.) ...*хоць го за рамці вкладай* (Наг.) [3, с. 197], "*З чужого конь і на серед дороги злізай*" (Петр.) ...*серед калабухи...* (Ільк.) ...*і в болото злази* (Явор.) [3, с. 258]. І.Франко розглядав кожен варіант (регіональний, історичний та ін.) як окрему самостійну паремійну одиницю, що виникла в результаті нового творчого акту і набула при цьому властивої тільки їй колоритності й оригінальності.

Широка варіантність паремій пояснюється оновленням і частою заміною їх компонентного складу. Незважаючи на те, що прислів'я та приказки пересічно вважають стійкими словесними формулами, виокремлюючи незмінність як основну жанрову ознаку, їхня стійкість усе ж відносна. Цю відносність доводить, наприклад, порівняння текстів зі збірника І.Франка з текстами пізніших видань. Згідно з твердженням Петра Мишуренка незмінність найчастіше характерна лише для основного змісту стереотипного художнього вислову, водночас його загальна форма зазнає змін, модифікується. Компонентний склад паремії варіюється: замінюються окремі лексичні компоненти прислів'я, що майже завжди створює навколо шаблонного вислову широку гаму смислових і стилістичних відтінків [12, с. 115-116].

Приповідковий жанр актуалізується у повсякденному спілкуванні, вбирає у себе дух ситуації, тож, щоб зберегти її тональність, потрібні певні заміни, які адаптуватимуть текст до умов його застосування. Здатність компонентів прислів'я до заміни є, як ми вже зазначали, основною умовою творення численних варіантів. Така тенденція сприяє яскравому відображенню у пареміях регіональних та історичних особливостей різного гатунку. Також варіативність додає жанрові життєвої сили, допомагає йому пристосуватися до умов комунікативної ситуації, відреагувати на зміни у самій структурі мови. Неактуальні елементи тексту у будь-яку мить можна замінити і цим обновили функціональну здатність цілого прислів'я.

Заміни в інваріантному тексті не є спонтанними, вони відбуваються за певними налагодженими схемами. У пареміях наявні взаємозамінні лексичні компоненти, які урізноманітнюють загальний паремійний масив. Естонський дослідник Арве Крікман

відзначав, що "варіювання прислівних текстів не може бути варіюванням лише їх форм: зміни в плані вираження так чи інакше викликають зміни в плані змісту" [9, с. 102]. Різні типи замін дають змогу простежити ступені міцності семантичного зв'язку варіанта з інваріантом. Наприклад, заміна лексичних компонентів прислів'я семантично спорідненим словом викликає незначні семантичні коливання, що проявляються у ледь вловимих напівтонах. Спрямованість прислів'їв до розширення асоціативного ряду часто впливає на трансформацію загальної структури тексту, і вносить додаткові експресивно-емоційні відтінки до його змісту. Стилїстично зумовлені заміни "...створюють необмежені можливості для використання традиційного прислів'я у найрізноманїтніших обставинах мовного спілкування і цим сприяють активному функціонуванню влучних народних виразів у живому мовленні" [9, с. 125]. Цілковите ж оновлення змісту прислів'я часто призводить до втрати зв'язку між оновленим (інваріантом) та оновленим (варіантом). І.Франко, залучивши до збірника велику кількість об'ємних варіантних гнізд ("*Баба з воза, коням лекше*" (Ільк.) ...*кобилі...* (Лев.) ...*коньом...* (Петр.) ...*лекше кілкам* (Лев.) ...*лекше на колеса* (Наг.) [1, с. 11]), на фактично-му матеріалі показав специфіку їх творення, диференціації та функціонування.

Франкові принципи опрацювання паремійного матеріалу слугують класичним прикладом чіткої наукової методології, першочерговим і опорним пунктом якої стало з'ясування внутрішньої природи жанру. На тверде переконання науковця, сам жанр диктує дослідникові, який саме інструментарій необхідно використовувати для його успішного та продуктивного аналізу. Відтак, пареміографічна концепція упорядника "Галицько-руських народних приповідок" сформувалася у тісному взаємозв'язку із теоретичним осмисленням жанру, що в цілому дало змогу створити комплексне дослідження, яке спричинило значний поступ у галузі. Вміло поєднавши теоретичний і практичний аспекти, науковець подвійно осмислив сутність паремій. У його інтерпретації визначальними ознаками паремійної одиниці виступили традиційність, стійкість та глибокодумність, що, власне, спонукало його розглядати в межах "приповідки" чималий спектр видових форм. Не менш важливим рішенням дослідника стало те, що він відмовився робити будь-які апіорні висновки і вдавався до узагальнень, лише провівши ретельний генетичний аналіз, врахувавши реальні умови побутування й актуалізації кожного аналізованого зразка.

І.Франко, мотивуючи методика своїх фольклористичних студій, підкреслював, що "в найновіший час чимраз ширше починає торувати собі шлях цілком наукове розуміння і пояснення... усних народних творів як матеріалу історичного, як документа: як в сучасній історичній науці зникло або поволі зникає апіористичне трактування предмета, тобто підтягування чи навіть підфарбовування історичних документів під певні наперед взяті схеми та конвенції, і вступає місце індуктивному відбудуванню минулого за допомогою якнайдокладнішого критичного розгляду і дослідження кожної цеглини, кожного документа і кожної вміщеної в ньому деталі, – так і в етнографічній науці, яка під впливом вищезазначеного методу стає частиною історії культури; на місце давнішого некритичного користування сирим матеріалом усної народної літератури поволі вступає критичне опрацювання того матеріалу для наукових цілей" [24, с. 60]. Використання цього критичного підходу щодо вивчення паремій дало змогу дослідникові створити потужну тритомну описово-аналітичну студію, у якій проведено ретельний науковий зондаж величезного пласту "живого" приповідкового матеріалу, розглянуто його саме як реальний "документ" у контексті загального культурного розвитку нації.

Науковець зробив чималий внесок не тільки у розвиток методології записування, систематизації та вивчення паремій, а й загалом удосконалив систему принципів аналізу всього фольклорного матеріалу. І.Франкові вдалося поставити українську фольклористичну науку нарівні з новітніми досягненнями і вимогами тогочасної європейської народознавчої методології. Своєю сподвижницькою працею вчений показав гідний наслідування приклад молодшим поколінням українських фольклористів.

1. Галицько-руські народні приповідки / Зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко. Т. I, кн. 1 // Етнографічний збірник. Львів, 1901. Т. X. 200 с.
2. Галицько-руські народні приповідки / Зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко. Т. I, кн. 2 // Етнографічний збірник. Львів, 1905. Т. XVI. 400 с.
3. Галицько-руські народні приповідки / Зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко. Т. II, кн. 1 // Етнографічний збірник. Львів, 1907. Т. XXIII. 300 с.
4. Галицько-руські народні приповідки / Зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко. Т. II, кн. 2 // Етнографічний збірник. Львів, 1908. Т. XXIV. 300 с.
5. Галицько-руські народні приповідки / Зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко. Т. III, кн. 1 // Етнографічний збірник. Львів, 1909. Т. XXVII. 300 с.
6. Галицько-руські народні приповідки / Зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко. Т. III, кн. 2 // Етнографічний збірник. Львів, 1910. Т. XXVIII. 300 с.
7. *Даль В.* Напутное // Пословицы русского народа. Сборник В.Далья: В 2 т. Москва, 1989. Т. I. С. 5-22.
8. *Дмитренко М.* Крилата енциклопедія народу // Вітчизна. 1984. № 11. С. 201-203.
9. *Крикман А.* Некоторые аспекты семантической неопределенности пословицы // Паремнологический сборник. Москва, 1978. С. 82-104.
10. Листування І.Франка і М.Драгоманова // Матеріали для культурної й громадської історії Західної України. Київ, 1928. Т. I. С. 62.
11. *Малярчук Н.* Българските пословици в научната дейност на Иван Франко // Известия на етнографския институт и музей. София, 1964. Т. VII. С. 267-275.
12. *Мишуренко П.* До питання варіювання українських народних прислів'їв за їх лексичним складом // Говори і ономастика Наддніпрянщини. Дніпропетровськ, 1970. С. 115-125.
13. *Пазяк М.* Від упорядника // Прислів'я та приказки. Природа. Господарська діяльність людини / АН УРСР, Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М.Т.Рильського; Упоряд. М.Пазяк; Відп. ред. С.В.Мишанич. Київ, 1989. С. 5-8.
14. *Пазяк М.* Українські прислів'я та приказки. Проблеми пареміології та пареміографії. Київ, 1984. С. 202.
15. *Пермяков Г.* Грамматика пословичной мудрости // Пословицы и поговорки народов Востока. Москва, 1969. С. 7-68.
16. *Путилов Б.* Введение // Пословицы, поговорки, загадки в рукописных сборниках XVIII-XX веков. Москва; Ленинград, 1961. С. 5-20.
17. *Скрипник Л.* Фразеологія української мови. Київ, 1973. С. 279.
18. *Франко І.* В справі збирання етнографічних матеріалів // *Франко І.* Збір. творів: У 50 т. Київ, 1981. Т. 32. С. 450-451.
19. *Франко І.* Листи (1874-1885) // *Франко І.* Збір. творів: У 50 т. Київ, 1986. Т. 48. С. 766.

20. *Франко І.* Листи (1886-1894) // *Франко І.* Збір. творів: У 50 т. Київ, 1986. Т. 49. С. 810.
21. *Франко І.* Літературна мова і діалекти // *Франко І.* Збір. творів: У 50 т. Київ, 1982. Т. 37. С. 205-210.
22. *Франко І.* Передмова до першого тому (видання "Галицько-руські народні приповідки") // Етнографічний збірник. Львів, 1905. Т. XVI. С. V-XXV.
23. *Франко І.* Тимчасова оповістка (видання "Галицько-руські народні приповідки") // Етнографічний збірник. Львів, 1901. Т. X. С. I-VIII.
24. *Франко І.* Як виникають народні пісні // *Франко І.* Збір. творів: У 50 т. Київ, 1980. Т. 27. С. 57-65.
25. *Шевельов Ю.* Номис – Даль – Адальберг. З проблем української пареміології середини 19 сторіччя // Фольклорний збірник Матвія Номиса 1864-1984. Саут-Бавнд-Брук, Н.Дж., 1985. С. 41-59.

**"HALYTS'KO-RUS'KI NARODNI PRYPOVIDKY"
COMPILED BY I. FRANKO: A PAREMIOGRAPHIC ASPECT.**

Svyatoslav PYLYPCHUK

*Ivan Franko National University in Lviv,
Filaret Kolessa Ukrainian Folklore Studies Department,
Universytetska str., 1/345, 79602 Lviv, Ukraine,
tel.: (+38032) 296 47 20, e-mail: folklore@franko.lviv.ua*

I. Franko's contribution of into the development of Ukrainian and European paremiography is determined; it is particularly remarked that the key-word classification system has been efficiently applied in the collection "Halyts'ko-rus'ki narodni prypovidky". A number of principles that make a clear-cut methodology of the paremia analysis is considered. Among them there is preservation of lingual peculiarities, exact passportization ("geographical location"), text interpretation, comparative analysis, extension of variant clusters).

Key words: paremiography, paremia, proverb, saying, classification system, key word, methodological principle, comparative analysis, passportization, variant cluster.

Стаття надійшла до редколегії 17.11.2004
Прийнята до друку 20.12.2004